

BESZÉLGETŐEST Á. TOSZÓ ILONÁVAL A KOLOZSVÁRI GYÖRKÖS MÁNYI EMLÉKHÁZBAN

Egy színésznő élete két felvonásban

Á. Toszó Ilona színésznő volt november 17-én a Prospero páholy beszélgetőestek vendége a kolozsvári Györkös Mányi Emlékházban. Életéről, szerepeiről Demény Péter író, szerkesztő, a sorozat társszerző házigazdája kérdezte.

→ NÁNÓ CSABA

A 2019-ben a Györkös Mányi Albert Emlékház és Demény Péter társszervezésében útjára indított sorozat immár hatodik kiadásához érkezett. Kós Katalin, az emlékház vezetője elhívta a beszélgetőestek célja Erdélyből elszármazott színészek és operanékesek pályaképének megrajzolása, a kulturális esemény mintegy kiegészítője a Prospero sorozatban megjelent interjúkötetnek. Demény Péter író, a sorozat szerkesztője szívügyének tekinti színjatszásunk nagyjainak bemutatását, hiszen az idő kíméletlenül telik, az évtizedekkel ezelőtti színházi vagy operaelőadásokra egyre kevesebben emlékeznek. Pedig, akik akkor látogatták a teátrumokat, emlékezetes előadásoknak lehetnek szem-és fültanúi, az erdélyi színházak, a nehézségek ellenére, aranykorukat élték, színészeink a határokon túl is komoly hírnévnek örvendtek. A kolozsvári színház egyik feledhetetlen művésznője volt Á. Toszó Ilona is, akinek játékát a 70-es, 80-as években csodálhatta a közönség, nem egy alakítása mélyen beleivódott a köztudatba. Olyan korszakalkotó előadásokban láthattuk a kincses város varázslatos deszkáin, mint a Sütő-drámák (Harag György színházújíró rendezésében), vagy Bálint Tibor remekműve, A sánta angyalok utcája. A képzelt riport egy amerikai popfesztiválról című musicalben énekesi és táncolhatóságát is megcsodálhattuk, de a komoly drámai szerepek sem ke-

FOTÓK: NÁNÓ CSABA

Á. Toszó Ilona emlékezetes előadások részese volt Kolozsváron

rülték el. Ahogyan sok humorral a művésznő is megfogalmazta: „én voltam az, akit a színpadon mindig leszúrtak, megfojtottak, legyilkoltak”. Ellentétben például jó barátjának, Széles Anikóval, akire

→ **Toszó Ilona élete mintha két felvonást ért volna meg: az elsőben ő szerepelt a rivaldafényben, míg a másodikban szeretteit emelte a fénybe.**

általában a bájos naivák szerepeit osztották. Egyébként ebben rejlik az akkor kiváló kolozsvári társulat sikerének egyik titka: a nagyszerű színészek minden szerepet le tudtak fedni, egy rendező minden karakterre meg tudta találni a megfelelő személyt.

Júlia szerepében

Toszó Ilona úgy emlékszik, hogy gyerekkorában először a cirkusz ragadta meg, ott találkozott az a csodával, amely egy életre elbűvölte. Úgy érezte, az élet egy játék, otthon egymagában eljátszotta a tanító nénit és a diákot, és színészi álmának a sors is adott egy impulzust: még marosvásárhelyi elemista volt, amikor a Haáz Sándor tagokat keresett az alakuló Székely Népi Együttes gyermekcsoportjába. „Ettől kezdve szinte

beköltöztem a Kultúrpalotába, de a tánc mellett az is feltétele volt a szereplésnek, hogy jó tanulók legyünk” – mesélte a művésznő. Egyébként azokban az években nagyon felpozícióba került a kulturális élet Marosvásárhelyen, létrejött az Új Élet irodalmi folyóirat szerkesztősége, megalakult a Filharmónia, Kolozsvárról átköltözött a városba a Színművészeti Főiskola, és a Székely Színház virágkorát élte. A táncszerepekből szinte egyenes út vezetett a művésznőre a színpadra, ahol olyan kiváló színészek és pedagógusok oktatták, mint Kovács György vagy Erdős Irma. Utóbbihoz, aki beszédtechnikát tanított a főiskolán, Toszó Ilonát egy kedves emlék is fűzi: az egykori ünnepelt marosvásárhelyi színésznő ékszereiből gyűrűt készített, melyet minden évben egy-egy számára kedves tanítványa kapja meg. Toszó Ilona büszkén viseli az emlékgűrűt, amelyik szeretett tanára emlékezteti. De Kovács Györgyhez is megannyi emlék fűzik a művésznőre, elmondta, noha egy hatalmas színművészről van szó, mellette soha nem volt a diáknak kisebbségi érzése, Kovács sosem alázta meg tanítványait, sőt próbálta maga mellé emelni őket. Másodéven Toszó Ilona már Júliát játszhatta Shakespeare drámájában, a főiskola mellett a rádióban is munkát kapott, pályája töretlenül ívelt felfele.

Találkozások

A beszélgetés egyik legérdekesebb része volt a színésznő emlékezése egykori rendezőire, az előadásokra, melyekben játszott, a próbafolyamatok titkaira, kollégáira. Rövid vásárhelyi kitérő után Senkál Endre, mindenki Bandi bácsija alkalmazta Kolozsváron, ahol kiváló partnerek mellett jobbnál jobb és sikeresebb előadásokban szerepelhetett. Harag György rendező személye meghatározó volt pályáján, ahogy sok más kolozsvári színész karrierjére is mély befolyást gyakorolt. „Harag emberként, rendezőként egyaránt egy ajándék volt, emberséges volt, senkit nem sértett meg, felemelte maga mellé a színészeket” – emlékezett a színésznő. Néhány anekdotába illő történetet is elmesélt a próbafolyamatokról, előadásokról, mesélt a Szabó Ódza József rendezővel való együttműködéséről, és felelevenítette Major

Tamás vendégszereplését is a Kolozsvári Magyar Színházban. Major fellépése – elsősorban nehéz személyisége miatt – nem mindenkinek okozott örömet a társulatban – emlékezett Toszó Ilona. A színésznő kiemelte, a kolozsvári színházban nagyon jó hangulat uralkodott, baráti viszony alakult ki a művészek között, néha egymás gyerekeire vigyáztak, míg a másik előadások próbájára vagy előadására volt, a hölgyek közösen főztek, sütögettek. Cáfolta azt az elterjedt közhitelt, hogy Harag György „klikket” alakított volna ki maga köré: „nálam elsődleges volt a színészi tudás, a szerepet mindig az arra leginkább megfelelő színészre osztotta ki”.

1987-ben családösszevonás okán telepedtek át Magyarországra, elsősorban a gyerekek miatt döntöttek úgy, hogy ott folytatják

fia karrierjét támogatja. Toszó Ilona élete mintha két felvonást ért volna meg: az elsőben ő szerepelt a rivaldafényben, míg a másodikban szeretteit emelte a fénybe.

Kettő az egyben

Meghitt, szinte családi hangulatban zajlott a beszélgetés, hiszen az Emlékház falait a művésznő férjének, Árkossy István képzőművésznek alkotásai gazdagították. A Szolnay János-díjas festő és grafikus nem véletlenül érkezett feleségével szülővárosába, a beszélgetés másnapján, november 18-án ő vehette át az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület Györkös Mányi Albert emlékházában a Kriterion-koszorút. Az erdélyi képzőművészet kiemelkedő alkotójának munkáit erdélyi és magyarországi köz- és magángyűjtemények őrzik. Az évek során eligazító kép-

A művésznővel Demény Péter, az esemény társszervezője beszélgetett

életüket. Toszó Ilona jóformán még ki sem csomagolt, amikor hívták Nyíregyházára egy szerepre, de a költözés nehézségei miatt ezt kénytelen volt visszamondani. A Madách színházról is megkeresték, ám egy egész éjszakai családi megbeszélést követően úgy dön-

→ **„Én voltam az, akit a színpadon mindig leszúrtak, megfojtottak, legyilkoltak”.**

tött, számára fontosabb férje és fia boldogulása, mint a saját színészi pályája: „a színészet olyan, mint a cigaretták: nem lehet félig-meddig szakítani vele, az ember vagy abahagyja, vagy nem”. Elhatározta, hogy többet nem lép a bűvös deszkákra, ehelyett teljes erejéből festő- és grafikusművész párja és

zöművészeti írásaival jelen volt több erdélyi napi- és hetilapban, olyan művészettörténeti vonatkozású könyvei is megjelentek, amelyeket felhasználnak a felsőfokú vizuális oktatásban.

Árkossy István 1943-ban született Kolozsváron. 1966-ban diplomázott a helyi Képzőművészeti Egyetem grafikai szakán, majd 1967-től húsz esztendőn keresztül a kolozsvári Utunk című irodalmi-művészeti hetilap grafikai szerkesztője volt. Az évek során folyamatosan jelentek meg rajzai a hazai lapokban és folyóiratokban; a világ- és a magyar irodalom jeles képviselői számára számos könyvborítót készített, sok kötetet illusztrált. Erdélyi sajtókiadványok arcátartását formálta. 1982-ben, szülővárosában megrendezett gyűjteményes kiállítása óta a festészet jelentős szerepet játszik munkásságában.

→ Á. Toszó Ilona

Marosvásárhelyen született 1944. augusztus 18-án. Középkorai tanulmányai idején a Marosvásárhelyi Székely Népi Együttes tánckarának tagja, majd 1962-ben a Szentgyörgyi István Színművészeti Főiskola hallgatója lett. Már másodévesen játszotta Júliát a Főiskolán (Shakespeare: Rómeó és Júlia), és a Marosvásárhelyi Állami Színház társulatában is több szerepet alakított. Köztársasági Ösztöndíjjal végzett. 1966-ban a Marosvásárhelyi Állami Színház társulatához szerződött. Júlia szerepét, mint vendég, Sepsiszentgyörgyön is egy évadon át alakította. Irodalmi és rádióműsorok állandó szereplője volt. 1969-től a Kolozsvári Állami Magyar Színház társulatának tagja 1987-ig, amikor családjával áttelepült Magyarországra. Ezután színészi pályáját nem folytatta. A színésznő főbb szerepeiből: J. B. Molière: Tartuffe; W. Shakespeare: Rómeó és Júlia; Molnár Ferenc: Líliom; Euripidész–Sartre: Trójai nők; Örkény István: Tóték; Jókai Mór: A kőszívű ember fiai; Déry–Presser: Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról; Bálint Tibor: A sánta angyalok utcája; Csiki László: Öreg ház; Sütő András: A szűzai menyegző